

УДК 719+908-048.67](477.83/.86) «1918/1939»
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/103-5>

Святослав ІВАНЬО,
orcid.org/0000-0002-2263-7155
доктор філософії,
асистент кафедри історії, музеєзнавства та культурної спадщини
Національного університету «Львівська політехніка»
(Львів, Україна) sviatoslav.m.ivano@lpnu.ua

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ У ДРУГІЙ РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ (1918–1939): НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ ТА ІНСТИТУЦІЙНИЙ АСПЕКТИ

У статті висвітлено становлення правових та організаційних механізмів охорони культурної спадщини у Другій Речі Посполитій у 1918–1930-х рр. та особливості їх функціонування. Формування державної пам'яткоохоронної політики розглядається як тривалий процес, що розпочався з перших нормативних рішень напередодні відновлення польської державності й надалі супроводжувався розбудовою мережі спеціалізованих установ та вдосконаленням законодавства наприкінці 1920-х – у 1930-х рр. Окрему увагу приділено Декрету Регентської Ради від 31 жовтня 1918 р., який визначив правовий статус пам'яток, засади їх обліку та охорони, компетенції відповідних державних органів, а також особливості захисту археологічних знахідок.

Значну роль у формуванні фахових засад збереження пам'яток відіграло Міністерство мистецтв і культури, діяльність якого була пов'язана з організацією консерваторської служби. Особливу увагу в дослідженні приділено окремим консерваторам. До їхньої компетенції належали облік пам'яток, документування їхнього стану, контроль за проведенням консерваційних і реставраційних робіт, підготовка експертних висновків та подання пропозицій щодо включення об'єктів до державного інвентаря.

Виокремлено діяльність Ради консерваторів та окремим консерваторських комісій, які виконували фахові й дорадчі функції у пам'яткоохоронній сфері. Проведення консерваторських з'їздів у Львові, Луцьку, а також на території Тернопільського та Станіславівського воєводств дає змогу простежити практику обговорення проблем збереження пам'яток на регіональному рівні. Ключовим етапом подальшого розвитку цієї системи стало ухвалення Розпорядження Президента Республіки Польща від 6 березня 1928 р. та низки нормативних актів, які деталізували процедури обліку пам'яток, адміністративного контролю та забезпечення їх збереження.

Упродовж 1918–1930-х рр. у Другій Речі Посполитій сформувалася централізована система державної охорони культурної спадщини. Її становлення на західноукраїнських землях супроводжувалося поступовим переходом від діяльності громадських і професійних об'єднань до державної моделі пам'яткоохоронної політики. Водночас інституційна перебудова не означала повного розриву з попереднім досвідом: діяльність Грона консерваторів Східної Галичини та подальша практика державних консерваторів засвідчують збереження спадкоємності окремих професійних підходів, сформованих ще в австрійський період.

Дослідження правових та інституційних механізмів охорони культурної спадщини дає змогу краще зрозуміти, на яких організаційних засадах у міжвоєнний період здійснювалися консерваційні та реставраційні роботи на західноукраїнських землях, зокрема відновлення пам'яток, пошкоджених у роки Першої світової війни.

Ключові слова: Друга Річ Посполита, Східна Галичина, Західна Волинь, консерваторський округ, нормативно-правове регулювання, збереження культурної спадщини, пам'яткоохоронна діяльність.

Sviatoslav IVANO,
orcid.org/0000-0002-2263-7155
Doctor of Philosophy,
Lecturer at the Department of History, Museum Studies and Cultural Heritage
Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine) sviatoslav.m.ivano@lpnu.ua

FORMATION OF THE STATE SYSTEM FOR THE PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE IN THE SECOND POLISH REPUBLIC (1918–1939): LEGAL AND INSTITUTIONAL ASPECTS

The article examines the development of the legal and organizational mechanisms for the protection of cultural heritage in the Second Polish Republic from 1918 through the 1930s, as well as the specific features of their operation. The formation of state heritage protection policy is regarded as a long-term process that began with the first regulatory measures adopted on the eve of the restoration of Polish statehood and subsequently involved the establishment of a

network of specialized institutions and the further development of legislation in the late 1920s and throughout the 1930s. Particular attention is paid to the Decree of the Regency Council of 31 October 1918, which defined the legal status of monuments, established the principles of their registration and protection, specified the competences of the relevant state authorities, and regulated the protection of archaeological finds.

The Ministry of Arts and Culture played an important role in establishing professional principles for monument preservation and in organizing the conservation service. Particular attention is devoted to district conservators. Their responsibilities included the registration of monuments, documentation of their condition, supervision of conservation and restoration works, preparation of expert opinions, and submission of proposals for the inclusion of individual sites in the state inventory.

The activities of the Council of Conservators and district conservation commissions, which performed professional and advisory functions in the field of heritage protection, are considered separately. The conservators' congresses held in Lviv and Lutsk, as well as in the Ternopil and Stanislaviv voivodeships, provide insight into how issues concerning monument preservation were discussed at the regional level. A key stage in the further development of the system was the adoption of the Regulation of the President of the Republic of Poland of 6 March 1928, together with a number of subsequent legal acts that further specified the procedures for monument registration, administrative supervision, and the safeguarding of cultural heritage.

During the period from 1918 through the 1930s, a centralized state system for the protection of cultural heritage took shape in the Second Polish Republic. Its development in the western Ukrainian lands was accompanied by a gradual transition from the activities of civic and professional associations to a state-administered model of heritage protection. At the same time, this institutional transformation did not constitute a complete break with earlier experience: the activities of the Association of Conservators of Eastern Galicia (Grono Konserwatorów Galicji Wschodniej) and the subsequent practice of state conservators demonstrate the continuity of certain professional approaches that had developed during the Austrian period.

The study of the legal and institutional mechanisms of cultural heritage protection also helps to clarify the organizational framework within which conservation and restoration activities were carried out in the western Ukrainian lands during the interwar period, including the restoration of monuments damaged during the First World War.

Key words: Second Polish Republic, Eastern Galicia, Western Volhynia, conservation district, legal regulation, cultural heritage preservation, heritage protection activities.

Постановка проблеми. Після відновлення польської державності у 1918 р. виникла потреба у формуванні єдиної системи охорони культурної спадщини на територіях, що раніше перебували у складі різних держав і мали відмінні правові та організаційні традиції пам'яткоохоронної діяльності. Упродовж 1918–1930-х рр. у Другій Речі Посполитій відбувалося нормативно-правове оформлення цієї сфери, створення спеціалізованої консерваторської служби, визначення компетенцій державних органів та формування мережі консерваторських округів. Важливим є з'ясування особливостей становлення та діяльності цих механізмів, зокрема їх поширення на захоплені західноукраїнські землі – Східну Галичину та Західну Волинь. Особливої уваги потребує також питання спадкоємності окремих професійних практик охорони пам'яток, сформованих у регіоні ще в австрійський період. Дослідження цих процесів дає змогу повніше охарактеризувати державну політику у сфері охорони культурної спадщини та специфіку її реалізації на західноукраїнських землях у міжвоєнний період.

Аналіз досліджень. Проблематика становлення та функціонування системи охорони культурної спадщини у Другій Речі Посполитій привертала увагу як польських, так і українських дослідників. Серед польських науковців вагоме місце посідають праці Павла Детлофа, у яких

розглянуто засади пам'яткоохоронної діяльності, а також теорію і практику реставрації архітектурних пам'яток у міжвоєнній Польщі (Dettloff, 2006; 2010). Окремі аспекти діяльності польських служб охорони археологічної спадщини на західноукраїнських землях висвітлено у дослідженнях Данути Піотровської (Піотровська, 2006). Серед українських дослідників слід відзначити праці Олександра Гаврилюка, присвячені формуванню нормативно-правової бази охорони культурної спадщини в міжвоєнній Польщі та проблемам збереження української сакральної спадщини (Гаврилюк, 2019; 2021). Важливими для вивчення регіонального виміру проблеми є дослідження Наталії Заставецької, у яких проаналізовано збереження пам'яток історії та культури в Західній Україні у 1920–1939 рр. (Заставецька, 2010). Окремі питання становлення державних органів охорони пам'яток та поширення їхньої діяльності на західноукраїнські землі розглядав Олександр Петровський (Петровський, 2007; 2014), тоді як археологічний складник пам'яткоохоронної діяльності в Галичині досліджувала Наталія Булик (Булик, 2016). Окремі аспекти державної та громадської пам'яткоохоронної діяльності у Східній Галичині в 1918–1939 рр. були також розглянуті автором у попередньому дисертаційному дослідженні (Іванько, 2024). Наявний науковий доробок створює підґрунтя для комплексного розгляду норма-

тивно-правового та інституційного становлення пам'яткоохоронної системи Другої Речі Посполитої та особливостей її функціонування на західноукраїнських землях.

Мета статті. Метою статті є проаналізувати становлення нормативно-правових та інституційних засад державної системи охорони культурної спадщини у Другій Речі Посполитій у 1918–1930-х рр., охарактеризувати організацію та основні напрями діяльності консерваторської служби, а також простежити формування її територіальної структури на західноукраїнських землях.

Виклад основного матеріалу. У міжвоєнний період питання охорони історико-культурної спадщини Галичини поступово перейшло до сфери відповідальності державних інституцій Польської Республіки. Одним із перших нормативних кроків у цьому напрямі стала діяльність Регентської Ради Королівства Польського, яка ще напередодні відновлення польської державності започаткувала правове врегулювання пам'яткоохоронної сфери. 31 жовтня 1918 р. ухвалено Декрет про опіку над пам'ятками мистецтва та культури (Dekret Rady Regencyjnej, 1918: 93–98). Документ, що містив 35 статей, упродовж першого десятиліття існування Другої Речі Посполитої залишався основним нормативним актом у сфері охорони культурної спадщини. Законодавчий акт визначав основні принципи державної політики щодо пам'яток та закріплював відповідні повноваження за Міністерством релігійних віросповідань та народної освіти. Декрет 1918 р. створив правову основу для формування централізованої системи державної опіки над пам'ятками. Відповідно до ст. 1 Декрету, «усі пам'ятки культури та мистецтва, що знаходяться в межах Польської держави та внесені до списку пам'яток мистецтва та культури, перебувають під охороною закону» (Іваньо, 2024).

У Декреті поняття пам'ятки охоплювало як нерухомі, так і рухомі об'єкти, що мали мистецьку або культурно-історичну цінність і походили з попередніх епох. Важливим критерієм при цьому був їхній вік – щонайменше 50 років (Гаврилюк, 2019: 139). До нерухомої спадщини зараховували археологічні об'єкти, зокрема печери, городища, кургани, могили та кладовища, а також кам'яні й дерев'яні архітектурні споруди, у тому числі перебудовані будівлі, якщо вони зберігали давні архітектурні чи декоративні елементи. Охороні підлягали також окремі пам'ятники, надгробки, каплиці, хрести, колони, руїни історичних споруд і скульптур, архітектурні ансамблі, що мали естетичну або містобудівну цінність, історичне планування населених пунктів, традиційні назви вулиць і площ, а також

окремі елементи історичного ландшафту – огорожі, алеї, старі дерева та території довкола сакральних і меморіальних об'єктів. До рухомих пам'яток належали предмети, пов'язані з функціонуванням історичних будівель, музейні та храмові колекції, твори живопису, скульптури й графіки, вироби декоративно-ужиткового мистецтва та ремесла. Окрему групу становили нумізматичні й сфрагістичні матеріали, друковані видання, архівні документи, рукописи, старовинні палітурки, а також предмети побуту й вироби народного промислу (Dekret Rady Regencyjnej, 1918: 94–96).

Положення Декрету встановлювали обмеження щодо проведення будь-яких робіт, які могли змінити стан або вигляд нерухомої пам'ятки. Її знесення, перебудова, реконструкція, оновлення чи інше втручання допускалися лише після отримання відповідного дозволу консерватора. Проведення таких робіт перебувало під контролем окружного консерватора, який у разі виявлення порушень мав право призупинити їх виконання, залучаючи за потреби місцеві адміністративні органи. Важливою особливістю тогочасного польського пам'яткоохоронного законодавства було також поширення охорони не лише на сам об'єкт, а й на прилеглий до нього простір, що для європейської практики того часу вважалося новаторським підходом (Pruszyński, 1977: 27–28).

Згідно з положеннями Декрету, відповідальність за належне утримання нерухомої пам'ятки покладалася насамперед на її власника. У разі потреби держава могла надавати фінансову чи іншу допомогу для її збереження. Якщо існувала загроза руйнування або пошкодження об'єкта, органи влади мали право обмежити спосіб його використання або навіть здійснити експропріацію.

Окремий блок Декрету, зосереджений у статтях 23–27, стосувався археологічних та випадково виявлених знахідок. До категорії *wykopaliska* відносили насамперед предмети, виявлені під час археологічних досліджень і пов'язані з ранніми історичними періодами. Поняттям *znaleziska* позначали речі, випадково знайдені в ґрунті або воді, які мали ознаки давньої культури; сюди ж зараховували приховані скарби та цінні документи (ЛННБУ. Ф. 26. Оп. 1. УК–11. Арк. 24).

Важливим етапом у становленні державної пам'яткоохоронної системи стало створення Міністерства мистецтв і культури. Декрет про його заснування 5 грудня 1918 р. підписали Юзеф Пілсудський та прем'єр-міністр Єнджей Морачевський (ЛННБУ. Ф. 26. Оп. 1. УК–11. Арк. 20). До компетенції новоствореного відомства передано низку питань, які раніше належали до сфери від-

повідальності Міністерства релігійних віросповідань та народної освіти, зокрема опіку над мистецтвом, літературою, пам'ятками, музейними установами та театрами. Подальше розмежування повноважень між цими органами влади було конкретизовано у виконавчих положеннях до декрету, що набули чинності 11 грудня 1918 р. (Петровський, 2014: 38). Окремим напрямом діяльності Міністерства стало поширення фахових підходів до збереження культурної спадщини. У 1920 р. стараннями Міністерства було видано працю «Опіка над пам'ятками та їх консервація», у якій наголошувалося на історичному та культурному значенні пам'яток як матеріальних свідчень минулого, а також підкреслювалася необхідність залучення до їх збереження підготовлених фахівців. Таким чином, пам'яткоохоронна діяльність трактувалася як професійна сфера, що потребувала спеціальних знань і відповідної кваліфікації (Орієка над zabytkami, 1920: 26).

Положення Декрету Регентської Ради надалі конкретизувалися низкою підзаконних актів. Важливе значення для організації пам'яткоохоронної служби мало розпорядження міністра мистецтва і культури від 5 квітня 1919 р., яке регламентувало діяльність консерваторських управлінь (бюро) (Dettloff, 2006: 46). На початковому етапі консерваторські бюро функціонували при Міністерстві мистецтв та культури. Такий розподіл повноважень був пов'язаний, зокрема, зі значним обсягом завдань Міністерства релігійних віросповідань та народної освіти, яке в цей час займалося розбудовою державної освітньої системи (Ustawa z dnia 17 lutego, 1922). Компетенція окружних консерваторів охоплювала широкий комплекс практичних та адміністративних завдань. Вони мали систематично обстежувати пам'ятки на підпорядкованій території, здійснювати виїзди для перевірки їхнього стану, а також формувати місцеву документаційну базу, що включала переліки, описи, фотографії, креслення, плани та інші матеріали. Консерватори також готували фахові рекомендації й експертні висновки та подавали до Міністерства пропозиції щодо включення окремих об'єктів до офіційного інвентаря пам'яток. Розпорядження міністра мистецтва і культури від 5 квітня 1919 р., присвячене внесенню пам'яток мистецтва та культури до інвентаря, визначало порядок формування офіційного обліку об'єктів культурної спадщини на території Польської держави (Rozporządzenie Ministra Sztuki i Kultury, 1919b).

Паралельно розбудовувалася територіальна структура державної пам'яткоохоронної служби. До середини 1919 р. було утворено дев'ять консер-

ваторських округів, які на початковому етапі охоплювали переважно землі колишнього Королівства Польського. У межах кожного з них діяло окреме консерваторське бюро, відповідальне за охорону пам'яток на підпорядкованій території. Упродовж 1920-х рр. система округів неодноразово реорганізовувалася, що було пов'язано зі змінами державних кордонів, формуванням адміністративно-територіального устрою та перебудовою апарату управління (Петровський, 2007: 379–381). Якщо у 1919 р. функціонувало дев'ять таких округів, то у 1921 р. їхня кількість зросла до тринадцяти, а станом на 1927 р. скоротилася до восьми (Булик, 2016: 394–398). На функціонування консерваторської служби істотно впливали й фінансові можливості держави. Скорочення бюджетних видатків спричинило зменшення кількості штатних фахівців: зокрема, у 1923 р. частину посад було ліквідовано (Заставецька, 2010: 71–72). Наслідком цього стало істотне розширення територій, за які відповідали окремі консерватори. На практиці один фахівець нерідко здійснював нагляд за пам'ятками одразу у двох або трьох воєводствах (Dettloff, 2006: 49).

Наприкінці 1920-х рр. покращення фінансового становища держави позитивно позначилося на функціонуванні пам'яткоохоронної системи. Із восьми консерваторських округів два поширювали свою діяльність на західноукраїнські землі. До Львівського округу належали Львівське, Тернопільське та Станиславівське воєводства, тоді як Люблінський округ охоплював Люблінське, Поліське і Волинське воєводства. У 1936 р. Волинське воєводство було виокремлено в самостійний консерваторський округ (Rewski, 1937: 252–253; Brykowski, 2008: 457). Формуючи мережу консерваторських округів, польська влада враховувала не лише адміністративно-територіальний поділ держави. Важливе значення мали також кількість і концентрація пам'яток у певному регіоні, а також наявність наукових і культурних установ, здатних долучатися до їхнього вивчення та охорони. Саме тому адміністративними центрами таких округів переважно ставали міста з розвиненим університетським і науковим середовищем. Відповідно, осередком Львівського консерваторського округу був Львів, Люблінського – Люблін, а після утворення окремого Волинського округу його центром став Луцьк (Dobosz, 2018: 43–44).

На підставі розпорядження від 5 квітня 1919 р. було створено Раду консерваторів – загальнодержавний дорадчий орган у сфері охорони культурної спадщини. До її складу входили окружні консерватори, представники відповідних міністерств,

архітектори, мистецтвознавці та інші фахівці. Рада розглядала питання консервації пам'яток, напрацьовувала підходи до їх збереження та готувала фахові висновки й рекомендації (Dobosz, 2018: 43–44). Важливою формою її діяльності були щорічні з'їзди, під час яких обговорювали проекти реставрації, реконструкції та перебудови історичних споруд (Гаврилюк, 2019: 140). Окрім Варшави й Кракова, такі зібрання проводилися також у Львівському, Волинському, Тернопільському та Станиславівському воєводствах. Зокрема, VI з'їзд відбувся у Львові 17–19 жовтня 1921 р., XII – у Луцьку 20–24 вересня 1927 р., а XVII з'їзд 5–13 червня 1932 р. був присвячений пам'яткам Тернопільського та Станиславівського воєводств (Dettloff, 2010: 282). На регіональному рівні подібні функції виконували окружні консерваторські комісії, створені відповідно до розпорядження від 17 травня 1924 р. До їх складу входили консерватор округу, воєвода, представники наукових і громадських організацій та духовенства. Комісії розглядали будівельні проекти й питання обліку, реставрації та консервації пам'яток відповідного округу (Гаврилюк О., Гаврилюк С., 2021: 12).

Помітне місце у довоєнній системі охорони пам'яток посідало Гроно консерваторів Східної Галичини, яке брало участь у збереженні історичної забудови, готувало фахові рекомендації та ініціювало реставраційні роботи. Після відновлення польської державності його функції поступово перебрали державні консерватори. Від 1919 р. значення Грона зменшувалося, а останні відомості про його діяльність датуються 1923 р. Водночас сформовані ним професійні традиції не зникли: міжвоєнні консерватори наголошували на спадкоємності з пам'яткоохоронними структурами австрійського періоду (Саламаха, 2015: 145–146).

Важливим етапом подальшого розвитку системи стало Розпорядження Президента Республіки Польща від 6 березня 1928 р., яке вдосконалило та деталізувало попередні правові норми (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej, 1928). Зокрема, замість поняття «інвентар» було запроваджено термін «реєстр», а за австрійським зразком введено посаду Генерального консерватора пам'яток, яку обійняв Єжи Ремер. Упродовж 1928–1930-х рр. ці положення доповнювалися новими нормативними актами, що регламентували порядок ведення реєстру, адміністративні про-

цедури та збереження пам'яток, які перебували у державній власності. У сукупності ці зміни сприяли подальшій централізації та правовому впорядкуванню пам'яткоохоронної сфери (Іваньо, 2024).

Висновки. Упродовж 1918–1930-х рр. у Другій Речі Посполитій поступово формувалася державна система охорони культурної спадщини. Її правовою основою став Декрет Регентської Ради від 31 жовтня 1918 р., який визначив коло об'єктів охорони, поділ пам'яток на рухомі та нерухомі, повноваження державних органів і консерваторів, а також механізми контролю та відповідальності за пошкодження пам'яток. Окремі норми стосувалися археологічних знахідок і проведення археологічних досліджень.

Важливою складовою цієї системи стало створення спеціалізованих державних інституцій та консерваторської служби. Упродовж 1919–1920-х рр. визначалися компетенції центральних органів влади й окружних консерваторів, формувалася офіційний облік пам'яток і розбудовувалася мережа консерваторських округів. Окружні консерватори здійснювали обстеження пам'яток, документували їхній стан і контролювали проведення консерваційних та реставраційних робіт. Рада консерваторів і окружні консерваторські комісії виконували дорадчі та експертні функції.

На західноукраїнських землях пам'яткоохоронна система функціонувала насамперед через Львівський і Люблінський консерваторські округи, а від 1936 р. – також окремий Волинський округ. У Східній Галичині основні повноваження у сфері охорони пам'яток поступово перейшли від професійних і громадських середовищ до державних консерваторів. Водночас припинення діяльності Грона консерваторів Східної Галичини не означало повного розриву з попереднім досвідом, оскільки окремі професійні традиції австрійського періоду зберігалися.

Важливим етапом подальшого розвитку системи стало Розпорядження Президента Республіки Польща від 6 березня 1928 р., яке розвинуло та конкретизувало механізми, сформовані впродовж попереднього десятиліття. Подальші нормативні зміни сприяли централізації державного управління культурною спадщиною та уточненню процедур її обліку й охорони. Отже, разом із розвитком законодавства у Другій Речі Посполитій формувалися державні органи та фахові структури, відповідальні за збереження пам'яток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булик Н. Археологічний вимір пам'яток охоронних практик у Галичині (1918–1928). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*. 2016. Вип. 20. С. 394–413.
2. Гаврилюк О. Українська сакральна спадщина в Другій Речі Посполитій: проблеми збереження. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки*. 2019. № 7 (380). С. 138–144.
3. Гаврилюк О. Н. Складання нормативно-правової бази охорони культурної спадщини в міжвоєнній Польщі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2021. Т. 32 (71). № 3. С. 194–199.
4. Гаврилюк С. В., Гаврилюк О. Н. Увічнення пам'ятних місць національної воєнної історії у західноукраїнських землях (1920–1930-ті роки). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2021. Т. 32 (71). № 2. С. 11–18.
5. Заставецька Н. І. Збереження пам'яток історії та культури в Західній Україні (1920–1939 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. ЛНУ ім. І. Франка, 2010. 288 с.
6. Іванько С. Охорона культурної спадщини у Східній Галичині: державний сектор та громадські ініціативи (1918–1939) : кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Львів, 2024. 316 с.
7. Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника (ЛННБУ). Ф. 26. Оп. 1. УК–11. 259 арк.
8. Петровський О. Нормативні та організаційні засади становлення системи охорони пам'яток історії та культури в Польщі та її поширення на західноукраїнські землі (1919–1920 рр.). *Збірник наукових праць науково-дослідного інституту народознавства*. 2007. Т. XV. С. 374–381.
9. Петровський О. Формування державних органів охорони пам'яток археології у Другій Речі Посполитій та спроби поширення їх діяльності на Східну Галичину (1918–1938 рр.). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. 2014. Вип. 2, ч. 2. С. 37–43.
10. Піотровська Д. З діяльності польських служб охорони археологічних пам'яток у Західній Україні в 1919–1939 роках. *Археологічні дослідження Львівського університету*. 2006. Вип. 9. С. 67–88.
11. Саламаха І. П. Охорона пам'яток історії та культури Східної Галичини у другій половині XIX – на початку XX ст.: організаційні засади, законодавство, фінансування : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Львів, 2015. 202 с.
12. Brykowski R. Polska ochrona zabytków na Wołyniu 1906–1939 i 1993–2006. *Niepodległość i Pamięć*. 2008. Т. 15. Nr 1 (27) [2]. S. 443–494.
13. Dekret o utworzeniu Ministerstwa Sztuki i Kultury. *Dziennik Praw Państwa Polskiego*. 1918. Nr 19. Poz. 52.
14. Dekret Rady Regencyjnej z dnia 31 października 1918 r. o opiece nad zabytkami sztuki i kultury. *Dziennik Praw Państwa Polskiego*. 1918. Nr 16. Poz. 36. S. 93–98.
15. Dettloff P. Odbudowa i restauracja zabytków architektury w Polsce 1918–1939. Teoria i praktyka. Kraków : Universitas, 2006. 500 s.
16. Dettloff P. Z dziejów zjazdów konserwatorskich w Polsce. W stulecie I Zjazdu Miłośników Zabytków Ojczystych. *Ochrona Zabytków*. 2010. Nr 1–4. S. 279–287.
17. Dobosz P. Prawny fundament ochrony zabytków w Polsce. *Działaj i miej nadzieję. Stulecie państwowych służb konserwatorskich w Polsce 1918–2018* / red. J. Rulewicz, R. Marcinek. Warszawa : Narodowy Instytut Dziedzictwa, 2018. S. 15–44.
18. Opieka nad zabytkami i ich konserwacja. Warszawa : Ministerstwo Sztuki i Kultury, 1920. 87 s.
19. Polak T. Wykonawstwo budowlano-konserwatorskie jako odrębna dziedzina sztuki budowlanej. *Ochrona Zabytków*. 1979. Т. 32. Nr 1 (124). S. 19–22.
20. Pruszyński J. P. Prawna ochrona zabytków architektury w Polsce. Warszawa : Wydawnictwo Prawnicze, 1977. 143 s.
21. Rewski Z. Wołyń. Kronika konserwatorska. *Biuletyn Historji Sztuki i Kultury*. 1937. Т. 5. Nr 2. S. 252–253.
22. Rozporządzenie Ministra Sztuki i Kultury z dnia 5 kwietnia 1919 r. w przedmiocie organizacji urzędów konserwatorskich. *Monitor Polski*. 1919. Nr 81.
23. Rozporządzenie Ministra Sztuki i Kultury z dnia 5 kwietnia 1919 r. w przedmiocie wpisywania zabytków sztuki i kultury do inwentarza. *Monitor Polski*. 1919. Nr 81.
24. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o opiece nad zabytkami. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*. 1928. Nr 29. Poz. 265.
25. Ustawa z dnia 17 lutego 1922 r. o zniesieniu Ministerstwa Sztuki i Kultury. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*. 1922. Nr 14. Poz. 128.

REFERENCES

1. Bulyk N. (2016) Arkheolohichnyi vymir pamiatkookhoronnykh praktyk u Halychyni (1918–1928). [The archaeological dimension of heritage protection practices in Galicia (1918–1928)]. *Materialy i doslidzhennia z arkeolohii Prykarpattia i Volyni*, 20. 394–413. [in Ukrainian].
2. Havryliuk O. (2019) Ukrainska sakralna spadshchyna v Druhii Rechi Pospolytii: problemy zberezhenia. [Ukrainian sacred heritage in the Second Polish Republic: problems of preservation]. *Naukovyi visnyk Shkhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Istorychni nauky*, 7 (380). 138–144. [in Ukrainian].
3. Havryliuk O. N. (2021) Skladannia normatyvno-pravovoi bazy okhorony kulturnoi spadshchyny v mizhvoiennoi Polshchi. [Formation of the regulatory and legal framework for cultural heritage protection in interwar Poland]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Istorychni nauky*, 32 (71), 3. 194–199. [in Ukrainian].
4. Havryliuk S. V., Havryliuk O. N. (2021) Uvichnennia pamiatnykh mists natsionalnoi voiennoi istorii u zakhidnoukrainskykh zemliakh (1920–1930-ti roky). [Commemoration of sites of national military history in the western Ukrainian lands (1920s–1930s)]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Istorychni nauky*, 32 (71), 2. 11–18. [in Ukrainian].

5. Zastavetska N. I. (2010) Zberezhenia pamiatok istorii ta kultury v Zakhidnii Ukraini (1920–1939 rr.). [Preservation of historical and cultural monuments in Western Ukraine (1920–1939)]. Candidate's thesis. Ivan Franko National University of Lviv. 288 p. [in Ukrainian].
6. Ivano S. (2024) Okhorona kulturnoi spadshchyny u Skhidnii Halychyni: derzhavnyi sektor ta hromadski initsiatyvy (1918–1939). [Cultural heritage protection in Eastern Galicia: the public sector and civic initiatives (1918–1939)]. Qualification research work, manuscript. Lviv. 316 p. [in Ukrainian].
7. Lvivska natsionalna naukova biblioteka Ukrainy imeni V. Stefanyka. [Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv]. F. 26. Op. 1. UK–11. 259 ark. [in Ukrainian].
8. Petrovskiy O. (2007) Normatyvni ta orhanizatsiini zasady stanovlennia systemy okhorony pamiatok istorii ta kultury v Polshchi ta yii poshyrennia na zakhidnoukrainski zemli (1919–1920 rr.). [Regulatory and organizational foundations of the formation of the system for the protection of historical and cultural monuments in Poland and its extension to the western Ukrainian lands (1919–1920)]. Zbirnyk naukovykh prats Naukovo-doslidnogo instytutu narodoznavstva, XV. 374–381. [in Ukrainian].
9. Petrovskiy O. (2014) Formuvannia derzhavnykh orhaniv okhorony pamiatok arkeolohii u Druhii Rechi Pospolytii ta sproby poshyrennia yikh diialnosti na Skhidnu Halychynu (1918–1938 rr.). [Formation of state authorities for the protection of archaeological monuments in the Second Polish Republic and attempts to extend their activities to Eastern Galicia (1918–1938)]. Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriya: Istoryia, 2 (2). 37–43. [in Ukrainian].
10. Piotrowska D. (2006) Z diialnosti polskykh sluzhb okhorony arkeolohichnykh pamiatok u Zakhidnii Ukraini v 1919–1939 rokakh. [On the activities of Polish archaeological monument protection services in Western Ukraine in 1919–1939]. Arkeolohichni doslidzhennia Lvivskoho universytetu, 9. 67–88. [in Ukrainian].
11. Salamakha I. P. (2015) Okhorona pamiatok istorii ta kultury Skhidnoi Halychyny u druhii polovyni XIX – na pochatku XX st.: orhanizatsiini zasady, zakonodavstvo, finansuvannia. [Protection of historical and cultural monuments of Eastern Galicia in the second half of the nineteenth and early twentieth centuries: organizational principles, legislation, and financing]. Candidate's thesis. Lviv. 202 p. [in Ukrainian].
12. Brykowski R. (2008) Polska ochrona zabytków na Wołyniu 1906–1939 i 1993–2006. [Polish heritage protection in Volhynia, 1906–1939 and 1993–2006]. Niepodległość i Pamięć, 15, 1 (27) [2]. 443–494. [in Polish].
13. Dekret o utworzeniu Ministerstwa Sztuki i Kultury. (1918) [Decree on the establishment of the Ministry of Arts and Culture]. Dziennik Praw Państwa Polskiego, 19. Poz. 52. [in Polish].
14. Dekret Rady Regencyjnej z dnia 31 października 1918 r. o opiece nad zabytkami sztuki i kultury. (1918) [Decree of the Regency Council of 31 October 1918 on the protection of monuments of art and culture]. Dziennik Praw Państwa Polskiego, 16. Poz. 36. 93–98. [in Polish].
15. Dettloff P. (2006) Odbudowa i restauracja zabytków architektury w Polsce 1918–1939. Teoria i praktyka. [Reconstruction and restoration of architectural monuments in Poland, 1918–1939: theory and practice]. Krakow: Universitas. 500 p. [in Polish].
16. Dettloff P. (2010) Z dziejów zjazdów konserwatorskich w Polsce. W stulecie I Zjazdu Miłośników Zabytków Ojczystych. [From the history of conservators' congresses in Poland: on the centenary of the First Congress of the Enthusiasts of National Monuments]. Ochrona Zabytków, 1–4. 279–287. [in Polish].
17. Dobosz P. (2018) Prawny fundament ochrony zabytków w Polsce. [The legal foundations of monument protection in Poland]. Działaj i miej nadzieję. Stulecie państwowych służb konserwatorskich w Polsce 1918–2018 [Act and have hope: a century of state conservation services in Poland, 1918–2018] / eds. J. Rulewicz, R. Marcinek. Warsaw: National Heritage Institute. 15–44. [in Polish].
18. Opieka nad zabytkami i ich konserwacja. (1920) [The protection and conservation of monuments]. Warsaw: Ministry of Arts and Culture. 87 p. [in Polish].
19. Polak T. (1979) Wykonawstwo budowlano-konserwatorskie jako odrębna dziedzina sztuki budowlanej. [Conservation construction works as a distinct field of building practice]. Ochrona Zabytków, 32, 1 (124). 19–22. [in Polish].
20. Pruszyński J. P. (1977) Prawna ochrona zabytków architektury w Polsce. [Legal protection of architectural monuments in Poland]. Warsaw: Wydawnictwo Prawnicze. 143 p. [in Polish].
21. Rewski Z. (1937) Wołyń. Kronika konserwatorska. [Volhynia: conservation chronicle]. Biuletyn Historji Sztuki i Kultury, 5, 2. 252–253. [in Polish].
22. Rozporządzenie Ministra Sztuki i Kultury z dnia 5 kwietnia 1919 r. w przedmiocie organizacji urzędów konserwatorskich. (1919) [Regulation of the Minister of Arts and Culture of 5 April 1919 on the organization of conservation offices]. Monitor Polski, 81. [in Polish].
23. Rozporządzenie Ministra Sztuki i Kultury z dnia 5 kwietnia 1919 r. w przedmiocie wpisywania zabytków sztuki i kultury do inwentarza. (1919) [Regulation of the Minister of Arts and Culture of 5 April 1919 on the registration of monuments of art and culture in the inventory]. Monitor Polski, 81. [in Polish].
24. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o opiece nad zabytkami. (1928) [Regulation of the President of the Republic of Poland of 6 March 1928 on the protection of monuments]. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, 29. Poz. 265. [in Polish].
25. Ustawa z dnia 17 lutego 1922 r. o zniesieniu Ministerstwa Sztuki i Kultury. (1922) [Act of 17 February 1922 on the abolition of the Ministry of Arts and Culture]. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, 14. Poz. 128. [in Polish].

Дата першого надходження статті до видання: 24.08.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.09.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 16.10.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

